

Владимир Арсенијевић и Радмила Гикић Петровић

ДА ЛИ СИ ОБАВЕЗАН ДА РАДИШ ОНО ШТО ДРУГИ ОЧЕКУЈУ ОД ТЕБЕ?

Владимир Арсенијевић (1965), најмлађи добитник НИН-ове награде, објавио је следеће књиге: *Упошљалубљу* (први део тетралогije *Слоаса Махита*, 1994), *Анђела* (други део наведене тетралогije, 1997); *Мексико – рајни дневник* (2000), *Ишмаил* (илустровани роман, заједно са цртачем Александром Зографом, 2004), *Предашор* (2008), *Јулолабораторија* (2009), *Минути – њути око свећа за 60 секунди* (у сарадњи с илустраторком Валентином Броштан, 2011), *Лети* (2013), *Ово није весело место* (2014), *Ка ираници* (трећи део тетралогije *Слоаса Махита*, 2018) и *Духови* (2023).

Заједно с редитељком Машом Нешковић и Сташом Бајац потписује сценарио за играни филм *Асиметрија* (2019), а с Игором Штиксом драмски текст *Урошници* (2022), чије је премијерно јавно читање у режији Бориса Лијешевића одржано у позоришту Атеље 212 у Београду.

Дела су му превођена на више од двадесет језика.

Добитник је НИН-ове награде (1994), Стеријине награде (1996), Награде Народне библиотеке Србије за најчитанију књигу (2011).

Председник је и креативни директор београдског удружења КРОКО-ДИЛ, најпознатијег по истоименом регионалном књижевном фестивалу. Оснивач је издавачке куће „Ренде” и издавачке куће аудио-књига „Рефлектор”, а радио је и као уредник у издавачкој кући „ВБЗ Београд”, београдској подружници једног од највећих хрватских издавача.

Живи у Београду.

Радмила Гикић Петровић: *Рођени сте у Хрватској, у Пули, где сте живели седам година, а Ваша омиљена гечја игра била је прекуцавање шућих романа на писаћој машини. Како Вам је прошицало дејство и колико вам је ишајериод?*

Владимир Арсенијевић: Како године одмичу период детињства памтим све јасније и са све више радости. Одрастао сам у Улици Динка Витезића у Пули. У дворишту смо имали разгранато дрво смокве које је давало крупне и веома сочне плодове. Дуге летње дане проводили смо на градској плажи Стоја. Оца углавном није било код куће – као морнарички официр проводио је много времена на броду – а мајка се трудила да ради, предавала је француски језик у вечерњој школи у Пули, и да уједно одгаја сестру и мене. Верујем да јој није било лако. Често смо породичним фи-

ћом одлазили у Ријеку где смо имали пријатеље и породицу. У пулску Основну школу „43. истарска дивизија” пошао сам са шест и по година. Непуна три месеца касније, 29. новембра 1971, на Дан Републике кад су прваци проглашавани Титовим пионирима и по заклетви верности даровани плавим титовкама и црвеним марамама, преселили смо се у Сплит, а већ крајем те године у Београд.

Р. Г. П.: *Први роман огнели сће Светлани Велмар Јанковић и добили кришке, не баш њохвалне. Који је то роман био, и да ли сће га сачували, можда користили његову грађу?*

В. А.: Тај мој први роман звао се *Насмејани животи* и још увек га, наравно, имам у рукопису. Чак чувам неколико различитих верзија, али никада их не бих показао ником живом, а камоли објавио. Посредством мог давнашњег пријатеља то је, у време кад сам 1984. служио војску у Новом Саду, дошло у руке Светлани Велмар Јанковић. Она је тада била на врхунцу књижевне славе – њена књига *Дорћол* у то време била је огроман хит. И она заиста није била лења већ је прочитала мој рукопис, па ми је преко истог тог пријатеља послала поруку у којој је похвалила мој труд и позвала ме да је посетим. Живела је у малом стану на Звездари који је био потпуно испуњен књигама. Сећам се да ме је, стидљивог и несигурног какав сам био, приликом те посете највише фасцинирало то што је, причајући о мом рукопису, у крилу држала свеску на чијој је насловној страни било написано моје име и назив моје књиге. Ту је, на име, читајући, бележила своје импресије. Њен осврт се сводио на то да рукопис има веома много потенцијала, али

да је на извештан начин разбарушен и да би га ваљало дорадити. Али у свом младалачком убрзању тада сам већ радио на нечему другом и није ми се дало да се у ту грађу враћам. Међутим, благонаклоност Светлане Велмар Јанковић је опстала и она је с доста задовољства пратила мој пут, тако да је, кад је дошло до тога да десетак година касније рукопис романа *Ушошљубљу* буде објављен као моја прва званична књига у београдском „Раду”, управо она написала рецензију и блурб.

Р. Г. П.: *Најрађени роман У потпљубљу финансирали су Ваши шаштиа и шаси. Продај је у 18.000 примерака. Поводом најраге рекли сће да: „Она добитников животи мења из корена. Након ње ништиа више није истио.” Па ипак, било је то пријатно време, ирисешише се, сада са дистанце...*

В. А.: Искрено, ништа у то време за мене није било пријатно. Можда НИИ-ова награда, барем у ретким случајевима попут мог – када жири тешка срца напусти зону комфора и додели је неком за кога је тешко могло да се верује да ће је добити, има ту катапултирајућу снагу. Али не треба заборавити доба у ком се све то одвијало. Прошли смо кроз ратове у Словенији, Хрватској, Босни и Херцеговини, кроз тај страхотно насилни распад Југославије, кроз лажеране изборе, велике општенародне револте против страховладе Слободана Милошевића и све кроз шта смо морали да се прогурамо почев од године 1987. Да ствар буде само компликованија по мене, године 1990. родио ми се син, а те 1995. и кћерка. Било је тешко живети кроз све те године великих изазова и уједно одгајати двоје мале деце. Иако је

1995. дошло до извесног затишја – потписан је Дејтонски споразум чиме је прекинут рат у БиХ, а Милошевић је одлучио да игра своју нову улогу, балканског миротворца – наши животи су тиме били заувек измењени. Или прецизније: непоправљиво унакажени. Уосталом, управо о томе сам у тој својој књизи, тада сасвим неочекивано награђеној, и писао.

Р. Г. П.: *Имали сѐе, ѿошом, мношѐво ѿромоција, у земљи и иношѐрансѐвцу. У Ишалији, у Трсѐу, Клаудио Маѿрис је ѿговорио о Вашој књизи. Где Вам је било најинѐтересанѐније?*

В. А.: Свугде. Мислим да људи не памте да смо у то доба живели под блокадом и санкцијама и да су путовања била практично немогућа. Постојале су дословно две земље у које смо могли да уђемо без визе – Мађарска и Грчка. Све остале земље за нас су биле недоступне. Међутим, с обзиром на то да је моја књига превођена и објављивана на свим тим језицима, то је олакшало добијање виза, иако су ми оне издаване дословно на три или четири дана, након чега сам био обавезан да се вратим у Србији. Ипак, за мене је све то представљало невероватно освежење у односу на туробну загушљивост која је код нас већ годинама владала. Тако да је свугде било веома интересно. Но, реалност је да књига, ма колико добро била примљена у свих двадесетак земаља у којима је објављена, ипак нигде није имала толико снажан утицај као код куће и широм нашег региона.

Р. Г. П.: *У Лондону сѐе били ѿеѐ ѿодина и радили као кувар. Шѐа Вама значи храна и које Вам је омиљено јело?*

В. А.: Тешко ми је да се одлучим за омиљено јело пошто толико тога има, али овде ћу споменути две феноменалне ствари које припадају двома удаљеним културама па тако и кухињама. Прва је тајландска супа *Tom Kha* која се прави од кокосовог млека, лимунове траве, галангала, шитаке печурака, лимете и с додатком козица или пилетине. Друга је *Chiles en Nogada*, јединствено мексичко јело које се састоји од зелене поблано паприке пуњене пикадиљом – интересантном смесом различитих састојака попут млевене говедине, чили папричица, сувог грожђа итд. – и преливене лаким белим сосом од младих ораха те посуте зрнима нара и сецканим першуном, тако да те три боје – зелена, бела и црвена – творе боје мексичке заставе. У Мексико Ситију јело *Chiles en Nogada* можете конзумирати искључиво у августу и почетком септембра када има младих ораха и када је нар зрео.

Р. Г. П.: *Били сѐе музичар у бенду „Берлинер шѐрасе”, и сѐорѐисѐа, шѐ ѿурѐисѐички водич на Тасосу. Било би занимљиво да исѐричаѐе одакле добијаѐе инсѐирацију за ликове. И своје јунаке сѐе одвели на одмор, измислили сѐе место – зашѐо, шѐа фали нашој реалносѐи? Па сѐе их ѿошом одвели у Ексархију, анархо-кварѐ у Аѐини. Да ли је ѐо инсѐирација ѐуриѐисѐичкој водича?*

В. А.: Нашој реалности у том смислу, наравно, ништа не фали, али већ сама чињеница да сам из тврдог реализма југословенских ратова ликове повео на измишљено острво названо Омфалос требало би да сигнализира читаоцу да се у том, трећем делу тетралогije прича одвија по нешто другачијим законитостима, да она више није натуралистич-

ка и да у том кључу треба тражити одговоре на питања која она поставља. Свакако сам Грчку упознао највише радећи у њој крајем осамдесетих и током читаве прве половине деведесетих као туристички водич, али сам и пре и након тога често одлазио у њу и као туриста и као путник. Ретке су земље које посетиоцу могу толико да пруже колико то може Грчка. Њена слојевитост је заправо бескрајна.

Р. Г. П.: *Срђан Симоновић (Наша борба, 26. VI 1997) између њојединих критичара уишћао се да ли ће „млађани” Арсенијевић другом књигом ојравдаши њоверење. Замерао Вам је да је сџил „хладан” и да „објашњаваши уместо да ѓриказујете”, „био је ово ѓуки насџавак ѓриче, хронолошки, ’догаџак’, џехнике, ѓрисџуџа, било чеџа”. Како сџе ѓрихваџали неџаџивне критике?*

В. А.: Веома тешко. Заиста ме је у то време болела свака негативно интонирана критика, а њих је, након готово неподељеног одушевљења којим је дочекан роман *У њоџџалубљу*, у случају друге књиге *Анђела* било поприлично. Саму књигу писао сам под невероватним притиском и заиста није било лако направити тај искорак из блажене анонимности директно у само средиште јавног простора наше земље, али уједно и носити ореол „младог писца из ратом унакажене земље” у другим културама у којима се роман *У њоџџалубљу* читао у преводу и такође на различите начине коментарисао. Количина самосвести коју вам то изазове, хтели ви то или не, заиста је проблематична и мени је лично требало доста времена да се изборим са свим тим. Искрено, тек 2000. године, по повратку из Мексика, осетио сам

да сам се ослободио тог баука званог НИИ-ова награда и да никоме не дугујем ништа и да немам ни најмањег разлога да се правдам или грчевито настојим да оправдам некаква очекивања која, на крају крајева, уопште нису потекла од мене. За моје ментално здравље је било кључно то што сам коначно успео самом себи да поставим једно само наизглед једноставно питање: „Да ли си ти обавезан да радиш то што други очекују од тебе?” И кад сам схватио да нисам и да могу по вољи да редефинишем себе и, на пример, никад више у животу не напишем ни реч, нешто се у мени откачило и огромна количина негативне енергије која се годинама скупљала потекла је напоље. Од тад пишем са задовољством и искључиво из задовољства, а уједно радим и друге ствари, све што чини да се осећам да сам ја заиста ја, свиђало се то некоме или не.

Р. Г. П.: *Мексико – ратни дневник ѓраши ѓериод од њочетка бомбардовања до 26. маја 1999, када сџе оџишли у Мексико. Ту је и сџоветџ албанскоџ ѓесника са Косова Џевдеџа Бајраја. Поводом књиџе Мексико рекли сџе: „Мене књижевностџ уоџиџе не занима, већ ме инџересују сџвари које осећам у себи.” Јесте ли и сага у конџакџу са Џевдеџом?*

В. А.: Џевдет је најалост преминуо пре две године, а ја сам и даље у повременим контакту с његовом супругом Вјолцом, братом Фадиљом и синовима Гентом и Љориком. Они су једна дивна породица и Џевдет је био један од мојих најблискијих пријатеља. Уз то је необично талентован песник који је оставио дубоки траг где год да је стварао и живео. Поносан сам што сам га познавао и што сам имао прилике да пишем о њему, али и заједно с њим.

Р. Г. П.: После распада Југославије прво место у Хрватској имао је Давид Албахари са књигом Мамац, ја Ваша књига. Кишова Гробница за Бориса Давидовича штампана је на пример у целином издању у 180.000 примерака. Тада сте говорили о моћности њеној обједињавања ексјусловенској тржишта. Већ тада сте одржавали контакте од Словеније до Македоније. А годинама касније изгледа да је све моћуће?

В. А.: То тржиште – или барем онај његов део природно повезан заједничким језиком – заправо никада није обједињено. Напротив, идеолошке препреке смениле су оне тржишне природе, па су хрватско и српско издаваштво и књижевство прави правци феуди омеђени високим зидинама у којима царују издавачи који су уједно и књижари, дакле двоглаве аждаје које ништа из регионалне продукције на нашем језику не пропуштају уколико то сами не објаве и продају. Црна Гора и БиХ у свему томе заузимају позиције издавачко-књижевних колонија, што читаоце, само на изглед парадоксално, ставља у нешто бољи положај од читалаца у Србији или Хрватској, јер на полице књижара у ове две земље барем у једнакој мери стижу и хрватска и српска издања, па је избор природно већи. Сасвим друга ствар су књижевни фестивали, попут нашег фестивала КРОКОДИЛ, али и многих сличних манифестација широм региона, који су инклузивни и на којима се окупљају писци нашег језика и наступају заједно на свеопште задовољство па и одушевљење често поприлично бројне публике. Дакле, ствари су бизарне како се само и може очекивати у овом нашем региону кондензованих европских парадокса.

Р. Г. П.: Ишмаил је илустрована новела настала као плод сарадње Александра Зографа и Владимира Арсенијевића. Прича о Београду 1979. и о концепцијалној уметности. То је роман у осам руку, од којих су две цртачке. Да ли сте Ви „добили идеју” из Зографовој цртежа и створили причу, а њимом је илустровао Зограф? И какву су улогу имали Боровоје Радаковић и Свебор Мицић?

В. А.: Превасходно је за мене важно то да је Ишмаил моја прва књига која није инспирисана или на било који начин подстакнута ратовима деведесетих. Она је у време кад сам је писао представљала мој одговор на осећај да сам се затекао заробљен у једном узаном тематском оквиру који је притом имао нечег претерано олаког у себи. Ратови и масовна људска страдања су, наравно, страшна ствар, али књижевно говорећи, они дају прегршт прилично једноставних решења за постизање драмског ефекта, јер у ратовима природно има много пиротехнике. Па ако се већ ништа у књизи не догађа, увек нешто негде може да експлодира и покрене радњу. Ја сам, након свега што сам писао без помака током деведесетих година, пожелео да се опробам у игри на малом простору. Књига Ишмаил је најпре илустрована новела која је зависила од сарадње Зографа и мене (он је нацртао иницијалну илустрацију коју сам ја протумачио на свој начин, да би онда поново он илустрацијама допунио оно што сам на основу његовог цртежа написао). Даље, она се бави нечим што код нас уопште не спада у опште знање, такво питање никада ником неће бити постављено на квизу, а то је та недовољно расветљена и заправо сразмерно малом броју људи интересантна веза између панка и новог таласа као окоснице културе младих

током друге половине седамдесетих и прве половине осамдесетих година двадесетог века, те неоавангарде и концептуализма с краја шездесетих и почетка седамдесетих година. У процесу рада ангажовали смо Боривоја Радаковића на деловима књиге које на специфичном загорском наречју приповеда један од важних ликова у њој, железничар Драгец Болфек из Забока, док се Свобор Мицић затекао и добро снашао у улози мексичког анархисте, концептуалног уметника и теоретичара Хермана Херваса Дијеса чији (фиктивни) есеј објашњава доста тога о Ишмаилу као покретачком лику у књизи, иако се он у њој, изузев кроз сведочења и промишљања других ликова, заправо и не појављује.

Р. Г. П.: *Роман Предатор бави се канибализмом у метафоричком смислу. Приче од Косова до Курдистана, од Америке до Данске; овај роман-ризом, у коме има од свих (бело)свејских и домаћих проблема помало, показао је да Арсенијевић ипак има и гара и сшила у мери и даху дужем од само једног романа – иисало се о књизи.*

В. А.: Па *Предатора* сам писао мотивисан истом потребом, тј. да оставим уске локалне оквире за собом, а вођен жељом да ипак говорим о савремености. И, знате, ми смо били толико опседнути тим језером гована у ком смо у нашем региону већ читаве две деценије живе-ли (*Предатор* је објављен 2008), да смо готово потпуно пропустили да приметимо – кад барем и на тренутак подигнемо поглед – како се у свим правцима шири читав један беспрегледни океан гована. И да је то нешто о чему ваља писати. А онда уједно и сва та мобилност која је ознака нашег доба више од било којег другог. Светом се крећу мигранти

у потрази за личном срећом, њихове путање пресецају туристи из богатијих, стабилнијих и срећнијих земаља у потрази за идеалном плажом. Ови први можда потону негде надомак свог циља, путујући ка њему у претрпаном броду, ове друге на пешчаној плажи под палмама може да задеси плимски талас и да их све однесе у заједничку модру гробницу, али ту вољу за кретањем људи по планети Земљи ништа не може да заустави. Такође, чињеница да данас и уздуж и попреко користимо исте технологије и информације црпимо из истих извора јесте нешто што припада искључиво нашем нараштају. Оно пословично дете у Индији и данас ризикује да умре од колере јер нема приступ чистој води, али користи исти смарт телефон као и енглеска краљица. Све је то и доста тога другог нашло своје место у тој мозаичкој или, како сте напоменули, ризоматској, гомољастој структури мог композитног романа *Предатор*. То је вероватно и даље, поред недавно објављених *Духова*, књига којом сам најзадовољнији.

Р. Г. П.: *Књиу Минут – пут око света за 60 секунди илустрирала је Валентина Броштан. „На први поглед, илустрације, од којих свака тражи по једно поглавље/причу, моју се чинише неадекватно комплексним, али читалац одмах улази у иру одмеравања свој уписка са реализацијом нарације у илустрацији, иочињући да манипулише сојственим хоризонтом очекивања” (Соња Јанков, Поља, март–април 2012). Она је издвојила илустрацију на којој се види да је иредстављена жена нечија суруа и да је на осрву јер није добила позорнишаниажман ком се надала, док је њен муж добио књижевну сийендију на три месеца. Такође, није ирисушан нико од умеш-*

ника који су у истој вили. Види се само јуџро које се љробија... Ошкуд жеља, љошреба, да се љриче илусљрују?

В. А.: Верујем да има нечег изразито динамичног и надопуњујућег у односу који могу да успоставе особа која се бави речима и особа која се бави сликама. И ако је тај однос равноправан, те ако слика и реч настају једни из других (а то је био случај и с мојом сарадњом са Зографом приликом рада на *Ишмаилу*, као и с комуникацијом коју сам успоставио с Валентином Броштеан у књизи *Минућ – љућ око свећта за 60 секунди*), онда резултат готово извесно носи додатно узбуђење са собом, јер не представља само прости збир постојећих делова већ твори међупричу која живи својим животом надопуњујући шта год да је то што су писац и илустратор, одвојено колико и заједно, наумили да испричају. А тај ефекат је заправо алхемијски и представља истинску магију каквој, на концу, ваљда сви у свом уметничком раду тежимо.

Р. Г. П.: *Вашу књиу* Ово није весело место чини шест љрича из целој свећта и чишавој једној бурној века. Да ли су оне, на неки начин, лишарарни доказ да је живош увек и свуда исти, а да су једино акшери различити?

В. А.: Мене напросто узбуђује и забавља чињеница да смо ми, становници планете Земље и припадници врсте *Ното сариенс*, успешно освестили, па и до крајњих граница фетишизирали, све своје идентитете изузев оног обједињујућег и заправо једино важног. А то је наш заједнички идентитет Земљана. Чини се да је неопходно сачекати да се међу нама појаве ванземаљци да бисмо

разумели шта је то што нас нераскидиво везује. Утолико ја као Земљанин имам право на читаву планету као сопствену арену и када књижевност коју пишем препознаје ту чињеницу она се мени више допада од скученог прежвакавања локалних специфичности те испуњавања те дозлабога досадне улоге књижевног амбасадора која попут лошег усуда припада онима који пишу на такозваним малим језицима и унутар сразмерно малих књижевности.

Р. Г. П.: *Да ли имате времена и да ли љокашкад љоново чишате своје књије? Да ли бисте нешто мењали?*

В. А.: Често сам мењао и дорађивао своје књиге и углавном користим свако реиздање да унесем исправке и додатно дотерам текст, а неке сам, попут *Анђеле* која је касније и преименована у *Ти и ја, Анђела*, практично написао поново. Ниједну од књига не осећам као нешто готово нити имам носталгичарски опрост према сопственим некадашњим грешкама и пропустима ма колико да је година, па и деценија од њих протекло. Све што сам у животу написао и даље живи у мени као сирова грађа на којој у сваком тренутку могу поново да радим. Данас, кад ми је готово шездесет година, могу са доста самоуверености да кажем да ће тако и остати док год будем могао да стварам.

Р. Г. П.: *Рађња Вашеј романа Лет, одишава се у времену блајосћања између два свећска раша, а што је време у коме се крију зачеци усљона фашизма и сљрахоша које ће уследићи шоком Друјој свећској раша. Посреди је љубавна љрича која се одвија у једном од љредрашних кулшурно најредних ценшара, љадашњем*

Бечкерек (Зрењанину), између младог *Њилоша* (како би *Њо* рекла *Мир-Јам* „ваздухојловној авијацијачара“) и извесне *Кашарине*, *ошресише*, *најредне младе жене*. *Да ли Њо* *ћредсћавља* *Ваш* *искорак* у жанровски роман?

В. А.: Па заправо не, и бојим се да су многи ту књигу читали у донекле погрешном кључу, а на томе имам да захвалим искључиво себи самоме с обзиром на то да нисам уложио довољно напора да објасним о чему се ту у ствари ради и зашто књига у обрисима има одлике херц-романа. Наиме, роман *Леш* је прва књига трилогије *Три оца* – тој трилогији припадају и још увек тек делимично написане и необјављене књиге *Сеншиментална ђушовања* и *Изненађења ХХI века* (*Њо* *Емилијану Саларију*). Надахнуће за роман *Леш* и обраду ликовна у њему не дугујем жанровској прози већ фото-албумима који су се задржали у оставштини моје мајке која је током Другог светског рата остала без оба родитеља и великог дела породице. Мој деда по мајци био је пилот, маркантни млади човек тамне косе и крупних плавих очију који је злосрећно погинуо на пробном лету. Бака је живела још само неколико година па и сама преминула млада, од пнеумоторакса током последње ратне године; на фотографијама она је изгледом врло блиска класичним лепотицама свог доба. На свим тим сликама, иначе, они летују у Дубровнику, играју тенис у Новом Саду, одевени у белу спортску опрему, обилазе Беч и Будимпешту, сликају се на сарајевској Башчаршији, у Мостару, Почитељу, лепи су, готово нестварни, савремени, гламурозни, млади. Чини се да интензивно уживају у узајамној љубави и лепоти живота. *Мир-Јам* ништа није измишља-

ла, само је посматрала и описивала. Исто сам, ето, чинио и ја. Веровао сам да читалац разуме контекст, и када је ваша прича смештена у временски период који се опасно ближи крају тридесетих година потребно је бити крајњи књижевни али и историјски игнорамус па не разумети да је оно што је неиспричано, али што неизоставно следи, само трагедија, страдање и пропаст читаве једне стварности и начина живота. Утолико, та је књига заправо веома мрачна и тужна, иако се завршава речима „Волим те!“. Но, прича се свакако наставља и све што је неко пропустио да приметити или није имао капацитета да наслути биће испричано и разјашњено у другом делу трилогије, у *Сеншименталним ђушовањима*.

Р. Г. П.: *Покренули сте и Декларацију о заједничком језику. Зашто и даље делимо језик на босански, српски, хрватски и црнојорски? „Заједничка читаоница“ је едиција коју је објавио КРОКОДИЛ у гевешкњиа. Вама нису Ѣошребни ћреводиоци? Ту декларацију је Ѣошћисало 10.000 људи (ћоред ошћалих и Ноам Чомски).*

В. А.: Декларација о заједничком језику показала се као природни закључак читавог једног пројекта чија је намера била да размонтира ту политичку лаж о четири аутономна па и аутохтона језика која су се наједном појавила на простору на ком се некад говорио заједнички српскохрватски језик у свим својим прелепим варијантама и наречјима. Као да вам, уз симболе аутономности попут грба, заставе, химне, неизоставно припада и језик. А да то није тако, примера око нас има колико год вам је воља. Језичка полицентричност је глобална реалност – погледајте докле све

сежу француски, немачки, шпански или арапски језик, о енглеском да не говоримо. Ми смо у име те лингвистички лако одбрањиве чињенице покренули серију регионалних конференција коју смо назвали „Језици и национализми”, а потом окупили тим стручњака који је радио на споменутој декларацији. Својим активностима успешно смо узнемирили духове у ускогрудом националистичком политичком и друштвеном мејнстриму који је доминантан посвуда у нашем региону. И знате, кад вас здрушно оспоравају и српски и хрватски и босанско-херцеговачки и црногорски политички актери, онда знате да сте дотакли осетљив нерв. Данас смо поносни када видимо да је постало нормално говорити о том нашем језику као о „заједничком”, а да ли ће то постати и политичка реалност, ствар је будућности у коју иначе улажем врло мало позитивних очекивања.

Р. Г. П.: *Организовали сѐе и хуманишарну помоћ Украјини, били сѐе два љуша шамо. Домбас, Харкив, књижевни машине...*

В. А.: Тако је. Два пута смо лично носили сакупљену хуманитарну помоћ директно у ратом захваћена подручја. Први пут смо носили опрему и лекове Градском перинаталном центру у Харкиву, а други пут топлу одећу, конзервирану храну, хигијенске потрештине и лекове Социјалном центру у малом месту Близјуки на самом истоку Украјине, непосредно уз линију фронта. Такође смо омогућили да украјински књижевни ствараоци бораве у нашој резиденцији за писце у Београду, а основали смо и прву украјинску библиотеку која стоји на располагању избеглицама из ове неправедно нападнуте земље које

су дошле у Србију, тако што смо, уз помоћ пријатељски настројених српских издавача, сакупили средства од којих смо купили те књиге и допремили их у Србију приликом повратка с друге хуманитарне мисије. Чинимо све што можемо, јер душом и срцем саосећамо с украјинским пријатељима и фасцинирани смо храброшћу и отпорношћу коју показују у неравноправном рату против вишеструко моћнијег и веома агресивног непријатеља.

Р. Г. П.: *Духови су завршили роман шећралоије, замишљене љре четврти века. Хронологија једне љородице у настјајању: брак, беба ишд. И у каквом времену ми сада живимо, зар ишак није било наде за бољи живиш? Бар живимо без раиша.*

В. А.: Толико туге има у тој реченици „Бар живимо без рата”. Заиста, бар живимо без рата. То је истина. Али сам се ја, а и мој протагониста, приповедач тетралогије *Слоаса Махита*, ипак надао нечему бољем од тога. Нажалост, наше наде су смрвљене, а ми се данас, готово четврт века од престанка последњих ратних дејстава на простору некадашње Југославије, поново суочавамо с истим демонима који у међувремену нису отишли никуда, само су набујали и заузели сáмо средиште нашег друштва. Чињеница да смо одгојили толико конзервативних, различитим атавизмима склоних младих људи, који негују мржњу као посебно драгоцену вредност, обеспокојава ме, али то је наша реалност. Реалност коју проводимо у стању агресије и напетости, у дуго гајеном активном непријатељству са свима живима, били они у непосредном, ближем или даљем окружењу. Али у праву сте – бар живимо без рата.